

Nr 288

av herrar Ahlmark och Ullsten
om offentliga utfrågningar i riksdagens utskott.

Vid en rad tillfällen krävde vi under åren 1967—1970 att riksdagens utskott skall ges rätt att hålla offentliga utfrågningar med statsråd, experter, företrädare för organisationer och andra. Den tanken har under den perioden vunnit en ökad anslutning i debatten och i de politiska partierna. Tiden är nu mogen att fatta de beslut som förverkligar denna reform.

Vi skall inte här upprepa alla de argument som kan anföras för offentliga utfrågningar i riksdagens utskott. Debatten om större insyn i beslutsprocessen, värdet av information om fakta innan besluten fattas, vår strävan till ökad när demokrati, kravet att ytterligare stärka riksdagens ställning, den växande opinionen för att vidga offentligheten i politiken — dessa och många andra skäl talar för större öppenhet i utskottsarbetet.

Den mest utförliga motionen i saken väckte vi till 1968 års riksdag (I:34 och II:51). Där belyste vi skillnader mellan den svenska riksdagen och den amerikanska kongressen. En rad av de funktioner som offentliga hearings fyller i USA har Sverige andra institutioner för: statliga utredningar, remisser, interpellationsdebatter m. m. Men offentliga utfrågningar kan ändå tillföra riksdagsarbetet flera värdefulla inslag. För tre år sedan sammanfattade vi dem på följandesätt:

"Slutsatsen av dessa konstateranden torde vara att det knappast finns skäl att ändra något av de steg i den svenska beslutsprocessen som här beskrivits men att det däremot kan vara värt att diskutera en komplettering av de redan existerande instituten med någon form av öppna hearings. En sådan påbyggnad av det nuvarande systemet ger naturligtvis hearingen en långt mindre central ställning än den har i det amerikanska kongressarbetet. Med den utförliga dokumentation av olika sidors synpunkter, som i Sverige normalt ackumulerats redan innan ett utskott får en proposition på remiss, finns det ingen anledning att låta hearingen

bli ett forum där denna information endast upprepas. Där-
emot förefaller den öppna hearingen vara en lämplig form
för en *granskning* och en *vägning* av de förslag som före-
ligger. I tre avseenden har den öppna hearingen förtjänster
framför andra institut:

1. *Muntligheten*. Skriftlig och muntlig information har
kompletterande fördelar. För en utförlig redovisning av en
parts synpunkter är den skriftliga formen överlägsen därför
att en muntlig framställning är alltför tidsödande för adres-
saterna. Av flera skäl är en skriftlig framställning emeller-
tid inte tillräcklig. För informationslämnaren dröjer ofta en
känsla kvar att budskapet inte når fram; det kan inte alltid
förutsättas att de som har att fatta besluten läser det mate-
rial de tillställs eller att de begriper det. Därtill kommer att
en muntlig föredragning ofta gör ett starkare intryck än en
skriftlig framställning.

För informationsmottagarna kvarstår även efter genom-
läsningen av en skriftlig redovisning vanligen en del frågor
obesvarade. Lagstiftare, som har att fatta beslut på grund-
val av ett visst urval av ofta motstridande upplysningar, har
ett behov av att konfrontera uppgiftslämnarna med frågor
om vad de egentligen menar, om vilka grunder de bygger
sina uttalanden på, om vilken vikt de tillmäter sina rekommendationer etc. Från alla dessa utgångspunkter är det rim-
ligt att kombinera skriftliga och muntliga upplysningar i ut-
skottens granskningsarbete. Det är inte oväsentligt hur av-
vägningen sker. Alltför stor tonvikt på skriftliga informa-
tioner leder lätt till oklarheter och skiljaktiga föreställning-
ar om innebörden av de beslut som fattas. Alltför stort ut-
rymme åt muntliga upplysningar leder till tidsspillan. Lämpligt är att begränsa den muntliga framställningen till en
kortfattad summering av vad som tidigare meddelats skrift-
ligen och till svar på frågor.

2. *Frågeformen*. Utfrågningens förtjänster framför dis-
kussionen i vissa sammanhang har berörts i det föregående.
Karakteristiskt för allmänna debatter är att frågor som
ställs lätt kommer bort; när flera personer talar samtidigt
om flera olika ämnen har den som befinner sig i ett utsatt
läge ofta möjlighet att kringgå eller undvika de problem han
inte vill beröra. Utfrågningen är i detta avseende mer infor-
mativ och skoningslös. Därmed är naturligtvis inte sagt att
utfrågningen behöver vara inkvisitorisk.

3. *Offentligheten*. Offentlighetsprincipen har i svensk

konstitutionell tradition och praxis en så stark ställning att det inte är principen utan undantag från principen som behövs motiveras. Det saknas inte skäl för att utskottens sammanträden hålls bakom lyckta dörrar. Den slutna sammanträdesformen erbjuder generellt sett vissa klara fördelar. Bl. a. möjliggör den en sökande diskussion; ledamöterna kan kasta fram idéer och uppslag utan att därmed binda sig för en viss ståndpunkt. Att utskottsmedlemmarna inte på ett tidigt stadium tvingas ta definitiv ställning leder till att kompromisser lättare kan nås.

Att märka är emellertid att detta motiv för slutna utskottssammanträden endast täcker den del av sammanträdena som ägnas åt överläggningar. Vad däremot angår den del av utskottens verksamhet som utgörs av informations-samlade (föredragningar, hearings, remisser etc.) är argumenten mot offentlighet åtskilligt svagare. För begränsade sektorer är givetvis sekretessen nödvändig. Upplysningar om militära och liknande angelägenheter måste delges utskotten bakom lyckta dörrar.

Mindre uppenbart är att också sådana uppgifter som rör rent civila ärenden måste lämnas på det sätt som nu sker. Här synes tvärtom flera skäl tala för offentlighet. Dels är det ett samhällsintresse att allmänheten får kännedom om det faktamaterial på vilket de politiska instanserna grundar sina beslut. Dels kan offentligheten fungera som ett korrektiv mot felaktiga och tvivelaktiga upplysningar. Det kan förutsättas att utskottens uppgiftslämnare väger sina ord mer noggrant om de vet att deras utsagor kan granskas av personer som på grund av sin sakkunskap bättre än utskottets ledamöter kan bedöma vad de säger. Möjligheten till gensagor borde rimligtvis minska riksdagens beroende av de experter som kallas till utskottens sammanträden.

De tre egenskaper som här redovisats — muntligheten, frågeformen och offentligheten — motiverar ett införande av öppna hearings i den svenska riksdagen."

Många andra synpunkter kan anföras beträffande offentliga utskottsutfrågningar och de har alltså förts fram i motioner under tidigare år. Beträffande den närmare utformningen av sådana utfrågningar vill vi också hänvisa till den rapport, "Offentliga utskottsutfrågningar", som en arbetsgrupp inom folkpartiet lade fram 1969.

Med hänvisning till ovanstående yrkar vi
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer

om att grundlagberedningen får i uppdrag att under 1971 lägga fram förslag om offentliga utskottsutfrågningar i den svenska riksdagen.

Stockholm den 26 januari 1971

PER AHLMARK (fp)

OLA ULLSTEN (fp)